

Ücretlerde Kayıtdışılık Sorunu

Vergi Bülteni

Bu bülten **MuhasebeTR** 'de yayınlanmıştır.
100.000'i aşkın üye sayısıyla 1 NUMARA

Bülent AK,
Yeminli Mali Müşavir
bak@konseydenetim.com.tr

KONSEY
VERGİ - DENETİM - DANIŞMANLIK

Önsöz

Efendim, millet olarak gerçekten çok değişik hasletlerimiz var. Bunlardan birisini de rahmetli **Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel** çok veciz bir şekilde ifade etmiştir: “**Meseleleri mesele etmezseniz ortada mesele kalmaz.**”

Sorunları görmezden gelmemiz, yaygın deyimiyse halının altına süpürmemiz, bir süre sonra halının bir hayli yükseklik kazanmasına yol açmakta, hiç beklemediğimiz bir anda yükselen halıya takılıp düşerek, görmek istemediğimiz sorunlarla burun buruna gelmekteyiz.

Vergi mevzuatımızda da görmekten kaçındığımız kayıtdışılığı özendirilen bazı sorunlar var. Kendi kendinize hadi canım bu kadarı da olmaz, vergi mevzuatı kayıtdışılığı neden özendirsin ki diye düşünmüş olabilirsiniz. Ancak gerçek durum bu, vergi dünyamızda herkesin bildiği ama bilmezden geldiği bazı sorunlar var ki, kimse dokunmaya veya “**kral çıplak**” demeye cesaret edemiyor.

Biraz cesaret gösterip, vergi uygulamalarında kayıtdışılığı özendirilen yasal düzenlemelerin en azından bir kısmını hep birlikte arayıp bulmaya ve gerçek resmi ortaya koymaya, sonrasında neler yapılabileceği konusu üzerinde biraz düşünmeye var mısınız? Haydi başlayalım.

Ücretliler Üzerindeki Vergi ve Sigorta Primi Yükü

Bildiğiniz üzere, geçtiğimiz yıllarda son derece sevindirici bir gelişme yaşandı, asgari ücret gelir vergisinden istisna edildi. Dolayısıyla, asgari ücretlilere yapılan ücret ödemeleri üzerinden artık sadece sigorta primi kesintisi yapılıyor. Daha fazla ücret alanlarda ise asgari ücrete kadar olan kısım istisnaya tabi tutulup, aşan kısım gelir vergisine tabi tutuluyor.

Ne dersiniz, çeşitli ücret seviyelerine göre çalışanların brüt ücretleri üzerinden kesinti yoluyla ne kadar vergi ve sigorta primi alınıyor, şöyle bir bakalım mı?

Aylık Net Ücret	Yıllık Brüt Ücret	Yıllık İşçi SSK Primi	Yıllık Ödenecek Vergiler	Yıllık Net Ücret	Ödenen Vergilerin Brüt Ücrete Oranı (%)	Ödenen Vergi ve Primlerin Brüt Ücrete Oranı (%)
17.002,13	240.030,00	36.004,44	0,00	204.025,56	0	15
40.000,00	687.332,62	103.099,90	104.232,72	480.000,00	15	30
60.000,00	1.085.817,87	162.872,69	202.945,18	720.000,00	19	34
80.000,00	1.526.257,64	228.938,66	337.318,98	960.000,00	22	37
100.000,00	1.938.732,50	267.366,35	471.366,15	1.200.000,00	24	38

Sığınmacılar Emek Piyasasını Bozuyor

Ülkemize son yıllarda çok büyük bir sığınmacı göçü yaşanmış durumda. Yakın komşumuzda başlayan iç savaştan kaçarak gelenlere, uzak diyarlardan gelenler de eklenince, ülkemizdeki sığınmacıların sayısını artık tam olarak bilemiyor olsak da sayılarının milyonlarca olduğunu söyleyebiliriz.

Birçok şehrimizin kenar mahallelerinde gettolar oluştuğunu, bunların özellikle düşük nitelik gerektiren iş kollarında sigorta güvencesinden yoksun bir şekilde kaçak olarak çalıştırıldığını biliyoruz. Hatta iş o boyuta geldi ki bazı resmi yetkililerimiz, sığınmacıların kendi ülkelerine gönderilmesi durumunda, sanayimizin dış pazarlarda rekabet gücünü kaybedeceğini bile ifade eder oldular.

Bu durum sadece emek piyasasını bozmakla kalmıyor, bazı küçük ve orta ölçekli sanayi ve ticari işletmelerinin faaliyetlerinin bir kısmının da kayıtdışında kalmasına yol açmaktadır. Diğer taraftan, sigortasız kaçak işçi çalıştıran işletmelerle aynı iş kolunda yasal mevzuata uygun olarak çalışan işletmelerin rekabet şansı kalmamaktadır. Sonuç olarak, kötü para piyasalardan iyi parayı kovmaktadır.

Vergi ve Sigorta Mevzuatı Ücretleri Elden Ödemeye Teşvik Ediyor

Efendim, kendinizi bir an için işverenin yerine koyun, gözlerinizi kapayın, şöyle derin bir nefes alın. Sonra karar vermeye çalışın, işverenin yerinde siz olsanız, ne yaparsınız? Vergi cenneti ile cehennemi ülkemizde yan yana yaşıyor, nasıl olsa af çıkar diye risk alanlar bir eli yağda bir eli balda yaşarken, yasalara saygılı olmaya çalışanlar cehennem azabı çekiyor.

İnsanın Yıpranmadığı ve Emeğinin Maliyeti Olmadığı Varsayılıyor

Vergilendirme uygulamalarında insanoğluna yaşlanması ve yıpranması nedeniyle maalesef amortisman ayrılması söz konusu olmuyor. Hayatımızı sürdürmek için yapmak zorunda kaldığımız çoğu gideri de ücret gelirlerinden düşme imkânımız bulunmuyor. ***Emeğin sanki hiç bir maliyeti yokmuş gibi düşünülüyor.***

Oysa makineler gibi insanların da faydalı ömrü var, sonsuza kadar çalışmaları mümkün değil, ayrıca makinelerin nasıl çalıştırılması için elektrik, akaryakıt vb. girdilere ihtiyacı varsa, insanoğlunun da çalışabilmesi için yeme, içme, barınma gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra sosyalleşmek için de harcama yapmaları gerekiyor. ***Eldedilen ücretin hiçbir maliyetinin olmadığı varsayılarak, tamamının ücret geliri olarak vergiye tutulması bana haksızlık gibi geliyor.***

Ücretlerin vergilendirilmesinde, yaşam maliyetlerinin dikkate alınarak, açlık ve yoksulluk sınırına kadar olan ücret gelirlerinin, gelir ve damga vergisi matrahı dışında bırakılması gerekmez mi? Siz ne dersiniz?

Ücretlerin Vergilendirilmesinde Açlık ve Yoksulluk Sınırı Dikkate Alınmalı

TÜRK-İŞ geçtiğimiz günlerde 2024 yılı kasım ayı açlık ve yoksulluk sınırına ilişkin verileri kamuoyuna açıklamış bulunuyor. Açıklanan verilere göre, *Ankara’da yaşayan dört kişilik bir ailenin* sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (*Açlık Sınırı*) *20.561,65 liraya ulaşmış durumda.*

Aynı ailenin gıda harcamasının yanı sıra giyim, kira, elektrik, su, yakıt, ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçları için yapılması zorunlu olan diğer harcamaları da dikkate alındığında aylık toplam tutar (*Yoksulluk Sınırı*) *66.976,07 liraya çıkmaktadır. Bekâr bir çalışanın “Yaşama Maliyeti” de aylık 26.712,30 liraya yükselmiş durumda.*

Asgari ücretin belirlenmesine ilişkin sürecin önümüzdeki günlerde başlanması bekleniyor. *Merkez Bankası* yetkililerinin üzerlerine vazife olmamasına rağmen, *enflasyonla mücadele amacıyla yapılacak artışın sınırlı tutulmasına ilişkin talepleri kamuoyuna yansımış bulunuyor.*

Oysa asgari ücretteki artışların enflasyona belirgin bir şekilde yansıdığına dair ortada herhangi bir bilimsel veri bulunmuyor. Anlaşıldığı kadarıyla, *Merkez Bankası iş âleminin kredi hacmini sıkamak yerine, dar gelirlilerin kemerlerini bir iki tık daha sıkmasını tercih ediyor.*

Ancak, akliselimin galip geleceğini, *açlık ve yoksulluk sınırları verilerinin dikkate alınarak, asgari ücretin çalışanları mağdur etmeyecek ve geçinmelerine yetecek tutarda belirlenmesini ummak istiyorum.* Böyle olursa asgari ücret tutarı zaten gelir vergisi ve damga vergisinden istisna edildiğinden, üzerinde herhangi bir vergi yükü taşımayacak olacaktır.

Doğru Bilinen Yanlışlar

DİSK Araştırma Merkezi’nin 2024 yılında yayınladığı Asgari Ücret Araştırma Raporu’nda, çalışanların yarısına yakın bir kısmının aldığı ücretlerin asgari ücret civarında olduğu belirtiliyor. Ancak, şahsi kanaatim bu oranın bu kadar yüksek olmadığıdır. Küçük ve kısmen orta ölçekli işletmelerde çalışanların ücretleri yasal kayıt ve beyanlarda asgari ücret olarak görünmekle birlikte, bir kısmının elden ek ücret aldığı kabul edilmesi gerekir.

Yani çalışanlara elden verilen ek ücretler sistemde görünmediği için, çalışanların çok büyük bir kısmının asgari ücret aldığı, asgari ücretin artık ortalama ücret olduğu ifade ediliyor. Hâlbuki kayıtlara yansımayan ek ücretleri düşündüğümüzde, bu açıklamaların gerçek durumu tam olarak yansıtmadığı görülecektir.

Bu aslında iyi haber, ücretlerin kayıt içine alınabilmesi için, önümüzdeki iyileştirilecek alanın ne kadar büyük olduğunu gösteriyor. Çalışanların aldığı ücretlerin tamamının kayıt içine alınması polisiye önlemlerle mümkün değildir. *Devletimizin iş âleminin görüşlerini de dikkate alarak, ücretlerin kayıt içine alınmasını sağlayacak adımları atması gerekir.*

Sermaye Gelirlerinde Vergi Yüğü Daha Az

Efendim, biliyorum bazıları çok kızacak ama bunları dile getirmek zorundayım, malumunuz olduğu üzere ölkemizde borsa kazançlarından vergi alınmıyor. Diğer taraftan, her ne kadar reel olarak gelir elde edip etmedikleri řu aralar belirsiz de olsa menkul sermaye iratlarında yatırımın aracının türüne ve vadesine göre %5 ila %10 arasında bir stopaj uygulandığını ve bunun nihai vergileme yerine geçtiğini söyleyebiliriz.

Gelir Vergisi mevzuatımıza göre yatırım araçları %5 ila %10 arasında vergi yüküne tabi tutuluyorken, hayatını sürdürmek için emeğinden başka satacak hiçbir şeyi olmayan insanların ücret gelirleri, bunun 3-4 katına varacak kadar ağır bir vergi yüküne tabi tutuluyor. Bunun vergi adaletine ne derece uygun olduğunu sizlerin takdirine bırakıyorum.

Sermaye Kazançlarında Olduğu Gibi Yüksek Ücretlerde %10 Vergi Alınabilir

2024 Takvim yılına ilişkin olarak elde edilen ücret gelirleri aşağıda yer alan tarifeye göre gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

<i>110 Bin liraya kadar</i>	<i>%15</i>
<i>230 Bin liranın 110 Bin lirası için 16.500 lira, fazlası için</i>	<i>%20</i>
<i>870 Bin liranın 230 Bin lirası için 40.500 lira, fazlası için</i>	<i>%27</i>
<i>3 Milyon liranın 870 Bin lirası için 213.300 lira, fazlası için</i>	<i>%35</i>
<i>3 Milyon lirayı aşan gelirin, 3 Milyon lirası için 958.800 lira, fazlası için</i>	<i>%40</i>

Ücret gelirlerinin; aylık brüt 20.002,50 lira, yıllık olarak ise toplam brüt 240.030 liraya kadar olan kısmı gelir ve damga vergisinden istisna edilmiştir. Yöntem olarak artan oranda vergi alınmasını sağlamak üzere, brüt ücret toplamı üzerinden önce gelir vergisi hesaplanmakta daha sonra istisnaya tabi kısım, hesaplanan gelir vergisinden düşölmektedir.

Yukarıdaki bölümlerde yer alan tabloda hesaplandığı üzere; ***2024 yılında asgari ücret elde eden çalışanların üzerinde herhangi bir vergi yükü bulunmazken, 40 bin lira ücret alanlarda %15, 60 bin lira alanlarda %19, 80 bin lira alanlarda %22, 100 bin lira ücret alanlarda ise %24 vergi yükü bulunmaktadır.***

Menkul sermaye kazancı elde eden mükelleflere yapıldığı gibi, ***Devletimiz hayatını çalışarak kazanmak zorunda olanlara da bir jest yapsa, ücretlerin asgari ücretin üzerini aşan kısmından da düz hesap %10 vergi alsaydı nasıl olur?***

Bu şekilde, ***çalışanların cebine bir parça daha fazla para girerken, kaçak sığınmacı çalıştıran işletme sahipleri ile mücadele etmek zorunda olan düzgün işletmelerin de belki bir kısmı çalışanlarına elden ücret vermekten artık vazgeçmeye başlar.*** Bilemiyorum fazla mı hayal kuruyorum, ama üzerinde düşünmeye değer, siz ne dersiniz?

Sonsöz

Ücretlerde kayıtdışıılık sorununu görmezden gelmeye devam edebiliriz. Vergi kanunlarımızda ücretlileri ağır şekilde vergilendiren yasa maddeleri ve vergi tarifesi yerinde durmaya devam eder. Çalışanların büyük bir kısmı resmi kayıtlarda asgari ücret alıyor gibi görünmeye, ancak işverenlerinden elden ek ücret almaya, bizler de her şey yolundaymış gibi davranmaya devam edebiliriz.

Ya da artık her şey yolunday“*mış*” gibi yapmaktan vazgeçip, gerçeklerle yüzleşip, işverenleri durup durduk yerde yasaları çiğnemek zorunda bırakmama yolunu seçebiliriz. Yasaların kâğıt üzerinde uygulanıyor görünmesinin size göre bir anlamı var mı?

İşletmelerin sektörlerindeki diğer firmalarla rekabet eşitsizliği yaratmayacak, maliyetine katlanabileceği ve ödemeye razı olacağı vergi yükünün de dikkate alınarak, çalışanlar açısından yeni bir vergilendirme rejiminin uygulamaya konulmasında fayda görüyorum.